

ŠT. 2 1933/34 VRTEC LETNIK 64

Vaclav Beneš Třebízský — Orožen Janko:

Iz rodne kočice.

O postanku Petpesjakovcev.

(S Slanskega.)

»Vidiš, tamle je bil grad, zdaj je tam dvor, kjer bivata oskrbnik in njegov pomočnik. Ali mnogo let je že preteklo, odkar so grad porušili Švedi, odkar so zgradili ta dvor in odkar se je tamle v hrib mučila baba s košem na hrbtu, tako mi je pravil oče, ko sva šla v gore po brezovje.«

»Katera baba, očka?« sem ga vprašal.

»No, stara baba, kaj ti še nisem pravil o njej in o majhnih dečkih, ki jih je hotela utopiti?«

Samo z glavo sem zamajal.

»Ej, ej, dečko, ti še malo veš. Ko sem bil jaz v tvojih letih, sem že vse to vedel. Pazi torej! Tam doli v Neproblilih je pred davnimi leti vladal vitez. Gospod Bog mu ni podelil nikakih otrok in vitez se je že bal, da ne bo imel nikogar, ki bi mu zapustil grad in v Bysni dvor. Takrat so bile čisto vojne s Turki in mnogokrat je bilo treba proti njim v boj. Zopet so zbirali vojsko po vsej Češki. Tudi vitez Neprobliliški je moral odriuiti; ali ni se mu hotelo iti, kajti čakal je, da mu vrane prineso majhnega dečka; toda vrane niso priletele in dečka mu niso prinesle. Poslovil se je od žene in v imenu božjem odšel. Ali še preden je dospel v Prago, so ponoči nad gradom zakrakale vrane, se zaletavale v okna in trkale na šipe z ostrimi

kljuni. Pet jih je bilo in vsaka izmed njih je prinesla čisto majhnega dečka, lepega kakor droben cvet.

»Po Kuklico pojdi! Takoj naj pride sem!« je naročila gospa pestunji Mari, ki je urno pohitela.

Kuklica je bila stara baba in hudobna čarovnica.

Ker so priletele po polnoči, se vitez z njimi ni srečal. Odprli so okna in vzeli dečke. Vitezova žena se je ustrašila, ker jih je bilo pet. »Zasmehovali me bodo, češ, da so mi vrane prinesle toliko dečkov in nobene deklice. In potem, kaj bi dali revčkom? Imamo samo grad in dvor: eden bi ju podedoval, drugi bi pa bili reveži. Drugega za drugim bi morali pestovati in zibati!« je žalostno govorila mati. Kakor da bi bili revčki razumeli, so vsi hkratu zajokali in stegnili roke po materi, ki se je obrnila od njih vstran, da jih ne bi videla, ki si je zakrila ušesa, da ne bi slišala njihovega joka.

»Pet otrok imam, Kuklica, samih dečkov in nobenega dekleta,« je gospa povedala babi. »Kaj naj dam revčkom, ko odrastejo, eden bo podedoval grad in dvor, drugi pa bodo morali biti reveži. Drugega za drugim bi morali pestovati in zibati,« je mati jokaje tožila babi.

»V nebesa jih pošljemo, gospa! Tam jim bo najboljše. Angeli postanejo iz njih, a ko bi ostali živi in bi odrasli, bi lahko postali iz njih hudiči. V ribnik, ki je tam za lipami, jih poneseš,« je hitro govorila čarovnica. »Ko jutri zvečer vzidejo zvezde in se zasvetijo v vodi, položim v vsako zvezdo po enega dečka.«

Mati je zajokala, ker ji je bilo revčkov žal, saj so bili tako lepi in čisto drug drugemu podobni. Nasmehnili so se, z ročicami so mahali in silili v materino naročje. »V nebesih vam bo boljše!« je šepetaje govorila gospa, nato pa je odšla v drugo sobo, da bi ji ne bilo tako hudo pri srcu.

Ko se je drugega dne začelo mračiti, je prišla baba v grad, na hrbtu je imela koš in v rokah palico kakor beračica.

Mati je dečke zaporedoma poljubila na sveže, rdeče ustnice, jih pokrižala in oblekla v lepe bele srajčke, da ne bi izgledalo, kakor da so iz kože. Ko je bila mati gotova, je baba zavezala koš s plahto, v katero je nabirala gobe in korenje, ter si ga dala na hrbet.

Pred solnčnim zahodom je odšla baba iz gradu; hodila je počasi, ker je bilo breme težko, težje kakor gobe ali praproti in čarovno korenje. Na vsako mejo je baba sedla; v košu so dečki tožili po materi in jokali; ali Kuklica je vsakokrat samo zavreščala in revčki so takoj utihnili.

Baba je bila že blizu Trpomehov in je ravno stopila s klanca na cesto. Do ribnikov ni bilo niti četrtr ure več. Seveda ni bilo! Ali komaj je bila pri lipah, je pridirjalo proti njej nekoliko jezdecev; konji so veselo rezgetali, poznali so cesto in vedeli, da se vračajo domov v Neprobitice. Na Dunaju so plačali Turkom nekaj vreč zlatnikov in vojne je bilo konec.

Kuklica je poznala viteza, zato se je skrila v cestni jarek, da bi je ne opazil in vprašal, kaj ima v košu zavezanega. Čisto k zemlji se je sklonila in se je tiho plazila po jarku.

»Kam, Kuklica, kam tako pozno?« jo je vprašal gospod, ki je dobro poznal staro čarovnico. »A kaj nosiš na hrbtu, da se tako pripogibaš, kakor da bi imela v košu stot?«

»Pa kaj nosim, psičke nosim, milostljivi gospod; pet jih je v košu in jih nesem, da jih utopim. Nimam jih s čim prehraniti, ker niti sama nimam kaj jesti,« je hitro pripovedovala baba.

»Pet psičkov neseš? Enega si pa hočem izbrati?«

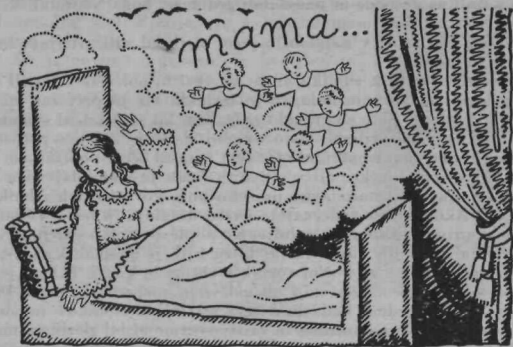
»Čisto majhni so še, milostljivi gospod, in slepi,« se je babura izgovarjala.

»Ne govori, baba!« je odvrnil vitez in ponovil svojo željo.

Vojaki so babi vzeli koš ter razvezali plahto; pet majhnih dečkov se je sladko zasmejala vitezmu v obraz.

Baba je padla na kolena pred viteza, mu objela noge in poljubljala prašne čevlje; izgovarjala se je, da je gospa poslala po njo in da ji je naročila, naj dečke utopi, češ, da bi samo eden izmed njih podedoval grad, dočim bi drugi morali biti reveži.

Vitez ni rekel Kuklici niti besede, ampak je nagubančil čelo in ukazal slugom, naj molče kakor grob. Dvema izmed njih je izročil dečke in jima je naročil, naj pojahata z njimi na dvor v Bysno, kjer naj ostaneta, dokler ju ne pokliče. Babo je tudi izročil dvema slugoma z naročilom, naj jo zapreta v temni kleti.

V Neprobilicah so se ustrašili gospodovega prihoda, a najtežje je bilo ženi. Gospod se ji ni niti zahvalil, ko ga je pozdravila, niti izpregovoril ni z njo.

Drugega dne je zjutraj poslal po sosede, viteze in kmečke plemiče, in jih povabil za naslednji dan k svečanemu obedu; javljal je, da ga hoče prirediti, ker je za dolgo dobo sklenjen mir.

Sešli so se vitezi in kmečki plemiči, polna soba jih je bila, dobro so jedli in pili in ko so se do sita najedli in napili, je vstal gostitelj, da bi zvedel od njih, kako kazen bi po njihovem mnenju zaslužila žena, ki bi lasne otroke, lepe dečke, dala utopiti.

Vitezi in kmečki plemiči so se čudili gostiteljevi domisljici, kar verjeti niso mogli, da bi se našla taka mati in podgorski gospod je izrekel takole sodbo: »Ako bi bila resnično kaka mati taka vrana, bi jo morali zapreti v temno klet in jo z gladom umoriti.«

Vsi gostje so vstali in s tem potrdili, da soglašajo s sodbo podgorskega gospoda.

Vitez gostitelj je prebledel ko zid, nato je vstal in je govoril zbranim gostóm:

»Moja žena je hotela utopiti pet otrok, novorojenčkov, samih ljubkih dečkov. Kuklici jih je dala v koš in ji je naročila, naj jih utopi v ribniku za lipami; ako bi jo kdo na potu vprašal, kaj nese, naj odgovori, da ima v košu pet psičkov. Vi sami ste izrekli sodbo nad njo in jaz se hočem po njej ravnati.«

Žena, ki je sedela na vitezovi desnici, je omahnila in morali so jo odnesti iz sobe.

Gostje niso mogli verjeti.

»Sveto resnico vam pravim, tako, kakor se bo naš rod, dokler bo živel, imenoval rod Petpesjakovcev!«, je rekel vitez. Ko je končal, so se duri odprle in sluge so prinesli pet dečkov v pernicač, pet ljubkih dečkov. Ali tokrat se niso smejali, vsi hkrati so zajokali, zastokali; da bi jih ne slišal, si je oče tiščal ušesa, kakor je bila pred dvema dnevnoma napravila mati.

Zaman so prosili gosti viteza, zaman so ga rotili pri časti rodu in vsega viteškega stanu, da ne bi izvršil okrutne obsodbe, češ, da bodo potem s prstom kazali na gospode in jim očitali grdobije. Toda Neproibiliški gospod je bil ponosen in neizproslen.

Svojo ženo je zaprl v najglobljo ječo, ni ji dal niti grizljaja kruha in je odšel z Neprobilic.

Kuklico so odvedli k ribniku, in jo na vrvi in oblečeno spustili v vodo. Ko se je dovolj dolgo namakala, so jo izvlekli, ter jo privezali na steber sredi visoke grmade. Nato so grmado zažgali in ko so plameni švigali okrog Kuklice, so s ponvami prilivali vodo v ogenj, da se je babnica počasi pekla.

»Ali so še zdaj tam ribniki, očka?« sem vprašal očeta po kratkem molku.

»Še zdaj so tam, dečko; ali v sedanjih časih je malokdaj voda v njih. Zato je taka draginja. Starodavno prerokovanje govori o teh ribnikih. Zpomni si ga! Ako so brez vode, tareta narod draginja in beda, kadar imajo mnogo vode, prinašajo splošno izobilje. Ko pojdeva v Slano, ti jih pokažem; na desni strani pota jih bova videla; blizu njih je prepad, kjer je, kakor pravijo, izginil nekoč v globočini voznik z vozom in konji. Takrat je vodila tam mimo še cesta; še danes stoji ob močvirju razpadel kamenit križ.

A jaz sem se vedno, kadarkoli sem šel mimo ribnikov in močvirja, spomnil na Kuklico in na voznika in za živ svet ne bi bil zlezal na močvirje, niti tedaj ne, kadar je bilo trdo ko cesta.

Zato so pravili Neproibiliškim vitezom »Petpesjakovci«. Danes so že izumrli. Vidiš pa lahko v zvoniku v Neprobilicah dva vzdana kamena, eden je že tako preperel, da se ne spozna več, čigav je, na drugem pa se dobro vidi vitez, ki je eden izmed njih.

¹ Češko: Pětipeskové.

Esén:

Jesen.

*Blizu, blizu bomo tedaj
božjemu Otroku;
našemu srcu bo bližji raj,
vrnil se bomo v mladost nazaj.*

*Jesén, jesén,
na list rumen
pišeš nam pozdrav
večnosti zelen.*